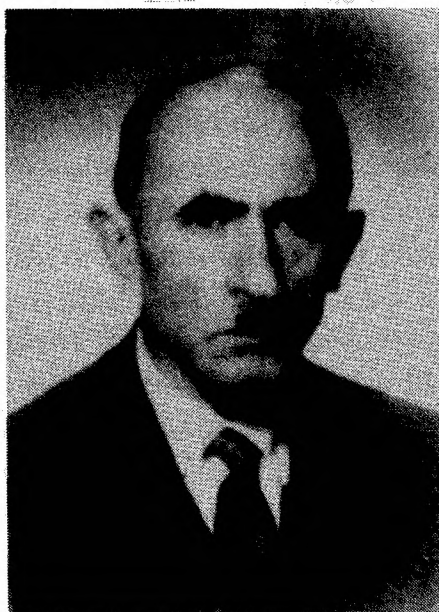

ANTONI ŁASZKIEWICZ 1904 – 1980

Żył 76 lat. Urodził się dnia 28.09.1904 r. w Zakatałach na Kaukazie. Zmarł dnia 21.04.1980 r. w Warszawie. Twórczej pracy naukowej poświęcił 54 lata.

Dzieciństwo spędził w Żytomierzu, gdzie uczęszczał do szkoły średniej. Jako uczeń nawiązał kontakty z inż. górń. S. Bielskim, kierownikiem Pracowni Mineralogicznej Muzeum Ludowego. Pod wpływem tego badacza geologii Uralu i Wołynia oraz członków Wołyńskiego Towarzystwa Miłośników Przyrody kształtowały się zainteresowania mineralogiczne przyszłego krystalografa.

W 1920 r. wraz z rodziną A. Łaszkiewicz przyjechał do Warszawy. Tu ukończył szkołę średnią, po czym w 1922 r. wstąpił na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Warszawskiego. Podjął studia mineralogiczne i krystalograficzne pod kierunkiem prof. S.J. Thugutta i prof. T.J. Wojny. Pracując od 1923 r. w Zakładzie prof. J. Siomy w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego pogłębił swą wiedzę z zakresu geochemii. Nowoczesne zasady petrografii poznał szerzej pod kierunkiem prof. S. Kreutza na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie odbywał staż specjalistyczny.

W 1925 r. podjął pracę w Zakładzie Mineralogii i Petrografii UW, kierowanym wówczas przez prof. Thugutta, a następnie prof. Z. Weyberga. Prowadził wówczas rozległe badania mineralogiczne i krystalograficzne. W 1929 r. uzyskał doktorat na podstawie rozprawy „Studia mineralogiczne”. Następnie był stypendystą na uniwersytetach w Heidelbergu i Zurychu. Habilitował się w 1931 r. z krystalografii na Wolnej Wszechnicy Polskiej, a w 1932 r. z krystalografii i mineralogii na Uni-

wersytecie Warszawskim. Jako docent prowadził wówczas zajęcia głównie dla studentów chemii i farmacji. Wspominany jest przez studentów jako wyjątkowo wymagający, acz obiektywny egzaminator.

W okresie międzywojennym A. Łaszkiwicz zajmował się głównie problemami krystalografii, stając się w tej dziedzinie autorytetem. Badał m.in. morfologię kryształów syngenu i blödytu z Kałusza, mimetyt z Miedzianki, glazeryt i syngenu ze Stebnika oraz minerały z Tatr i Gór Świętokrzyskich, formy krystalograficzne różnych substancji (np. aspiryna handlowa). Wydawał także skrypty do ćwiczeń i podręczniki akademickie.

Jako porucznik rezerwy odbył kampanię wrześniową w armii „Narew”. Po jej zakończeniu przedostał się do Wilna i na Uniwersytecie Stefana Batorego podjął wykłady z krystalografii (do likwidacji uczelni w dniu 15.12.1939 r.). Później pracował przez pewien czas jako inżynier przy budowie drogi Kowno – Wilno. Po zajęciu Wilna przez wojska niemieckie przedostał się do Warszawy, gdzie przystąpił do tajnego nauczania na kursach politechnicznych i uniwersyteckich. Działal także w AK. Uczestniczył w Powstaniu Warszawskim i po jego upadku przedostał się do Krakowa. Tam podjął pracę na tajnych kursach uniwersyteckich.

W lutym 1945 r. powrócił do Warszawy. Mianowany zastępcą profesora, podjął zajęcia ze studentami oraz organizację od podstaw Zakładu Mineralogii i Petrografii UW. Kierownikiem tego Zakładu, już jako prof. nadzwyczajny, został w 1946 r. Mimo trudnych warunków pracy (wykłady i ćwiczenia odbywały się początkowo w kamienicy czynszowej) oraz niemal archeologicznych prób odzyskiwania okazów spod gruzów zniszczonego podczas wojny muzeum mineralogicznego UW, zdołał napisać i wydać w 1946 r. podręcznik mineralogii ogólnej.

W 1948 r. został aresztowany i po rozprawie skazany na 9 lat pozbawienia wolności. W więzieniu przebywał 6 lat i 9 miesięcy. W ostatnim okresie zezwolono Mu na pracę nad podręcznikiem krystalografii. To kilkutomowe opracowanie, później wzbogacone przez prof. Wojnę, dotychczas pozostaje w rękopisie (w Muzeum Ziemi). Zwolniony z więzienia i rehabilitowany, nie chciał wracać do macierzystej uczelni. Podjął pracę w Instytucie Geologicznym CUG, zrazu jako samodzielny pracownik naukowy, a następnie (w latach 1956 – 1972) kierownik Zakładu Petrografii i Geochemii. W placówce tej, od 1964 r. jako profesor zwyczajny, utworzył znaczący w kraju ośrodek badań specjalistycznych.

Dorobek A. Łaszkiwicza z okresu powojennego wiąże się przeważnie ze studiami nad minerałami z różnych regionów kraju (m.in. siarka i celestyn z Tarnobrzegu i Szydłowa, siarka z Kłodawy, kalcyt z Tatr), studiami petrograficznymi różnych formacji (np. cechsztyń z Gór Świętokrzyskich), petrografią podłoża krystalicznego Niziu Polskiego, itd. W pracach wykonanych zarówno na Uniwersytecie Warszawskim, jak i w Instytucie Geologicznym, prof. Łaszkiwicz miał najbardziej znaczące osiągnięcia w dziedzinie analizy minerałów na tle struktury kryształów i stosunku genotypu do fenotypu, rozpoznania powszechnego pokroju azurytów, opisie dwunastościanu pirytu, analizie pseudoheksagonalnego charakteru cerusytów, opisie bliźniaków siarki, oznaczeniu grupy przestrzennej i stałych sieciowych syngenu. Ze studiów metodycznych na podkreślenie zasługuje zmo-

dyfikowanie metody Lauego przy badaniu struktury kryształów promieniami rentgenowskimi oraz wypracowanie sposobów obliczania średniej wielkości ścian kryształów. Był ponadto promotorem 10 rozpraw doktorskich oraz autorem wielu recenzji prac habilitacyjnych i ocen niezbędnych do nadania stopni naukowych.

W latach 1965–1968 A. Łaszkiwicz był kierownikiem Działu Mineralogii i Petrografii Muzeum Ziemi PAN. Z placówką tą – podobnie jak z Instytutem Geologicznym – współpracował do zgonu. Z tego czasu pochodzą Jego liczne opracowania z historii nauk mineralogicznych (m.in. dzieje poznania krystaliniku Wołynia, ewolucja pojęcia kryształ) oraz wspomnienia o wybitnych geologach, drukowane m.in. w „Roczniku PTG” i „Mineralogia Polonica”.

Był aktywnym członkiem wielu organizacji, a w tym: Tow. Muzeum Ziemi, Pol. Tow. Miłośników Nauk o Ziemi (przez wiele lat prezes i członek honorowy), Pol. Tow. Geologicznego (ostatnio członek Sądu Koleżeńskiego), Pol. Tow. Mineralogicznego (wiceprezes i członek honorowy), Międzynarodowego Komitetu Historii Nauk Geologicznych (członek założyciel) oraz Polskiego Związku Filatelistycznego w Warszawie (przez wiele lat prezes i członek honorowy).

Miał wiele odznaczeń państwowych (m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej). Był honorowym obywatelem rodzinnego miasta Zakatły w Azerbejdżańskiej SRR oraz honorowym jurorem międzynarodowych wystaw filatelistycznych.

Pisarski dorobek prof. Łaszkiwicza przekracza 500 pozycji. Podstawowy ich zrąb to opracowania mineralogiczne, krystalograficzne i petrograficzne. Znaczną część stanowią publikacje filatelistyczne (w tym obszerne opracowania monograficzne, a także artykuły w „Życiu Warszawy” sygnowane pseudonimem „Antykwa”).

W. Żabiński

SUMMARY

Professor Antoni Łaszkiwicz (born 28 September 1904) died in Warsaw on 21 April 1980. He graduated in mineralogy and crystallography at the Warsaw University and supplemented his studies in Cracow, Heidelberg and Zürich. In 1929 he gained the Ph.D. degree on the ground of the thesis “Mineralogical studies”. In the years 1946–1948 A. Łaszkiwicz was the head of the Department of Mineralogy and Petrography of the Warsaw University and since 1956 to 1972 – of the Department of Petrography and Geochemistry of the Geological Institute in Warsaw. Moreover, for several years he was leading the Laboratory of Mineralogy and Petrography of the Museum of the Earth in Warsaw.

Prof. Łaszkiwicz's research works were devoted mainly to the study of minerals from various occurrences in Poland (eg. sulphur and celestite from Tarnobrzeg and Szydłów, sulphur from Kłodawa, calcite from the Tatra Mts.), petrographic examination of different formations (eg. Zechstein deposits from the Świętokrzyskie Mts.) and petrography of crystalline basement of the Polish Lowland.

He was interested in the problems of crystal structure from the viewpoint of the relation of genotype to fenotype. Prof. Łaszkiwicz recognized the common habit of azurite crystals, described – for the first time in world – pyrite dodecahedron, pseudo-hexagonal cerusites and sulphur twins. Moreover, he determined the space groups and cell parameters of syngenite, modified X-ray structural Laue method and elaborated an interesting calculation system of average size of crystal facies.

Prof. Łaszkiwicz was the member or honorary member of many scientific organizations, including International Commission of Geology of Geological Sciences, INHIGEO. The reminiscences of his

numerous journeys to different countries are contained in interesting and valuable geological and philatelic publications.

translated by W. Narębski

WYBÓR PUBLIKACJI PROF. DR. HAB. A. ŁASZKIEWICZA

1926. Studia mineralogiczne. *Spraw. TNW* 19: 391.
1928. Badania krystalograficzne dwuchlorooctanu kobaltowego. *Arch. Miner.* 3: 55–60.
1928. Badania krystalograficzne syngenu z Kałusza. *Ibidem*, 61–69.
1928. Mineralogia azurytów łysogórskich. *Ibidem*, 129–158.
1928. Studia mineralogiczne. *Ibidem*, 19–54.
1929. Blödyt z Kałusza. *Ibidem*, 5: 79–96.
1929. Mimetyt z Miedziarki. *Ibidem*, 4: 133–135.
1929. O nowym polskim złożu zeolitowym. *Spraw. TNW* 22: 149–151.
1929. Przyczynek do morfologii minerałów Tatr polskich. *Arch. Miner.* 4: 124–132.
1930. Właściwości krystalograficzne jednochlorooctanów kadmu i kobaltu. *Ibidem*, 6: 119–136.
1931. Morfologia cerusytów polskich. *Ibidem*, 7: 147–216.
1933. O miedzi rodzimej. *Ibidem*, 9: 1–17.
1933. O postaci krystalicznej aspiryny handlowej. *Ibidem*, 18–20.
1934. Glazeryt i syngenit ze Stebnika. *Ibidem*, 10: 117–121.
1935. Über die Zylinder-Lauesaufnahmen. *Ibidem*, 11: 103–112.
1936. Über die Struktur des Syngenis. *Ibidem*, 12: 8–13.
1936. Właściwości krystalograficzne cynamoilo-acetonu. *Ibidem*, 14–15.
1957. Siarka i celestyn z Tarnobrzegu i Szydłowca. *Ibidem*, 20 s.
1958. Minerale solne Inowrocławia. *Kwart. Geol.* 2: 239–250.
1958. Petrografia cechsztynu Gór Świętokrzyskich. *Ibidem*, 251–257.
1959. Kalcyt z Doliny Białego. *Ibidem*, 3: 231–234.
1959. Siarka z Kłodawy. *Ibidem*, 225–229.
1960. Skały i minerały krystalicznego podłoża Nizy Polskiego. *Ibidem*, 4: 819–826.
1972. Z dziejów poznania krystaliniku Wołynia. *Studia i Mat. z Dziejów Nauki Pol. Ser. C.* 17: 61–76.
1974. Ewolucja pojęcia „kryształ”. W: *Trudy XIII Międzynarodowego Kongresa po historii nauki. Sekcja VIII*, 150–155. Moskwa.
1980. O warszawskich kolekcjach i zbiorach mineralogicznych i geologicznych. *Pr. Muzeum Ziemi.* 31: 37–46.